

kerettiläiseksi julistamiseen ja pahimassa tapauksessa terroriin [...] Nykyaikana usko edistysautomaatiikkaan voi esiintyä vain käänteisenä: uskona maailman tuhoon.” (S. 495)

Viikarin historioteoreettiset erittelyt ja analyysit ovat poikkeuksetta asiantuntevia ja teräviä. Hän johdattaa lukijansa mielenkiintoisiin aikakausien takaa nouseviin keskusteluihin, joilla näyttää kuitenkin olevan omaa laatuista kiinnostavuutta ja osuvuutta omalla aikakautenamme. Eipä ihme, että hän vaikuttaa olleen merkittävä ideamootori kokonaiselle sukupolvelle nuorempia historioitsijoita ja yhteiskuntatieteilijöitä.

Viikari ei kuitenkaan itse kehittelty erityisiä näkökulmia tai filosofis-teoreettisia rakennelmia. Hänen tutkimuksiaan leimaa se, että hän esittelee ja kommentoi kriittisesti (historian)diskursseja. Parhaimmillaan hän näyttääkin olleen terävänä, kriittisenä oppineena ja vallitsevien näkökulmien kyseenalaistajana.

Pekka Kaunismaa

muodoista, liberalismiin historiasta, kansalaisvapauksien toteutumisesta jne.

Politiikan ikuisia ongelmia ja kehityskaaria pohtineen teoreetikko- ja filosofi-Locken rinnalle ja ohitsekin on viimeaikaisten, mm. Peter Laslettin ja Richard Ashcraftin tekemien tutkimusten myötä noussut käsitys Lockesta poliittisena radikaalina ja jopa vallankumouksellisena, jonka kirjallisen toiminnan tarkoitusperät eivät rajoittuneet poliittisten tapahtumien ulkopuoliseen tarkasteluun. Kuvaavaa on esimerkiksi se, että Locke uskalsi tunnustautua anonyyminä julkaistun *Two Treatises of Government*-teoksen tekijäksi vasta kuolemansa välittömässä läheisyydessä.

Filosofiaksi kohotettu?

Locken *Tutkielman* ylle nykyisin lankeava kaksoisrooli — toisaalta yhteiskuntafilosofian iättömänä klassikkona, toisaalta aikaansa sidoksissa olevana päämäärätietoisena poliittisena (kiista)kirjoituksena — ei varmasti selvennä näkemyksiä siitä, minkä aseman teos ansaitsee 1900-luvun lopun näkökulmasta tarkasteltuna.

Puhtaasti filosofisena tekstinä *Tutkielma hallitusvallasta* voi vaikuttaa kuivahkolta ja pitkäveteiseltä. Sen argumentaatio ei varsinaisesti tempaa nykyaikaista lukijaa mukaansa, sen avainkohdat esitetään useaan kertaan, ja siitä suurimmaksi osaksi puuttuu sellainen edelleen vaikutuksen tekevä retorinen loisto, joka on ominaista vaikkapa Hobbesin *Leviathanille* tai Hegelin *Oikeusfilosofialle*. Tyypillinen ensireaktio Locken *Tutkielmaa hallitusvallasta* kohtaan lieneekin yleinen ja epämääräinen tuttuuden tunne, ajatus siitä, että lukija jo ”hallitsee” tässä käsiteltävät ja usein muuallakin toistetut periaatteet (esimerkiksi: vallankäytön täytyy perustua kansalaisten suostumukseen, luotamustaan väärin käyttävä hallitus saadaan kumota, kaikilla ihmisillä on luovuttamattomia oikeuksia suhteessa henkeensä, vapautensa ja omaisuuteensa jne.).

Jos *Tutkielmaa hallitusvallasta* sen sijaan lukee kiinnittäen huomiota sen luonteeseen poliittisena tekstinä ja tekona, voi myös sen ilmiänsuomata etäännyvän perinteisesti tulkittua ”filosofiasta” ja lähestyvän ”politiikkaa”. Kaikessa moniselitteisyydessään Locken teksti antaa tietoisien ja harkitun vaihtelun, ja asioiden toistaminen ylittää monesti filosofisen esityksen tarpeet. Lisäksi lukija voi saada tunteen siitä, että teksti pakenee välillä tietoisesti yrityksiä tulkita yksittäisiä ilmauksia definitiivisesti tai ”sitovasti”.

Locken vähäeleinen ja anonyymina julkaistu tutkielma poliittisesta vallasta saattaa olla malliesimerkki käytännöllisten tarpeiden synnyttämästä tekstistä, joka on ylevöitetty poliittisen filosofian kunnianarvoisaan statukseen vasta jälkikäteen tapahtuneissa kanonisointi- ja neutralisointiprosesseissa. Sillä on epäilemättä ollut suuri vaikutus, mutta syvimmillään tämä vaikuttaminen on tapahtunut poliittisen ajattelun ja toiminnan alueella, jonka kautta teos on tehnyt itsensä osan modernia maailmanjärjestystä erilaisten poliittisten instituutioiden ja suhdetarjoitelmien muodossa. Yhteiskuntafilosofian tai etiikan oppikirjana *Tutkielma hallitusvallasta* ei välttämättä anna kovin paljon nykyaikaiselle lukijalle, koska sen sanoma on jo *valmiiksi* välittynyt osaksi modernia maailmankuvaa. Siksi siitä on myöskin vaikea löytää mitään vierasta, eksoottista tai moraalisesti ”korkeampiarvoista” verrattuna nykyiseen politiikkaan.

Tehokas teksti

Näistä lähtökohdista käsin myös *Tutkielman* ”arvosteleminen” on hieman absurdi tehtävä. Kysymys siitä, onko teos ”hyvä” tai sen päättelyketjut loogisesti päteviä, on tavallaan triviaali. Tämän sijasta voisi ehkä sanoa, että teos on ollut tehokas, ja että monet ovat myös pystyneet käyttämään sitä tehokkaasti, kukin omalla tavallaan ja omia tarkoituksiaan silmälläpitäen. Lockesta, tai paremmin erilaisista Locke-käsityksistä, on tullut politiikan teorian ja filosofian varmaa vakiokalustoa, jota voidaan vaivatta käyttää monenlaisissa tarkoituksissa. Locken kautta tehtäviä operaatioita on harjoitettu filosofiassa, valtio-opissa ja ”varsinaisen” politiikan alueella sekä näiden kaikissa mahdollisissa leikkauspisteissä. Locke on luultavasti yhtä helppoa ja hyödyllistä kritisoida kuin puolustaa, ja tarvittaessa hän on myös kenen tahansa käytettävissä helppona teoreettisena lyömäaseena (vrt. ”Humen giljotiini”). Tällöin ei kuitenkaan ole enää kyse varsinaisesta Locke-tutkimuksesta, vaan nykyisen keskustelun tarkoitusperistä ja niiden legitimoinnista.

Tällaiset seikat eivät kuitenkaan saa joutaa huomiota pois siitä, että *Tutkielma hallitusvallasta* on kirjoitettu teoreettisesti kunnianhimoisesta ja pitkälle abstrahoidusta näkökulmasta. Juuri teoksen yleispätevyyttä tavoitteleva esitystapa on luultavasti joh-

Poliittisen vallan jäljillä

John Locke, *Tutkielma hallitusvallasta. Tutkimus poliittisen vallan oikeasta alkuperästä, laajuudesta ja tarkoituksesta.* Suom. ja esipuhe Mikko Yrjönsuuri. Gaudeamus, Helsinki 1995. 270 s.

John Locken *Two Treatises of Government*-teoksen jälkimmäinen, yleisimmin *The Second Treatise*-nimellä tunnettu osa on suomennettu otsikolla *Tutkielma hallitusvallasta*. Teoksen alaotsikon mukaan kyseessä on poliittisen vallan oikeaa alkuperää, laajuutta ja tarkoitusta käsittelevä tutkimus (englanniksi *An Essay Concerning the True Original, Extent, and End of Civil Government*).

Locken *Tutkielma hallitusvallasta* tunnetaan länsimaiseen ajatteluun syvällisesti vaikuttaneena poliittisen filosofian merkkiteoksena, jonka vaikutuksia voi etsiä mm. Englannin vuoden 1688 ”mainiosta vallankumouksesta”, Yhdysvaltain perustuslain sana-

tanut sen nykyiseen (ja aivan oikeutettuun) klassikkostatukseen, kun taas monen samansuuntaisen, mutta historialliseen tilanteeseen kiinteämmin kytkeytyneen tekstin näkyvä vaikutushistoria on katkennut jo ajat sitten. Peter Laslett väittää omassa johdannossaan *Two Treatises* -teokseen, että Locken epähistorialliseen ja universalistiseen esitystapaan vaikutti teoreettisen suuntautumisen ohella varovaisuus. Locke ilmeisesti koki kirjoittavansa oman turvallisuutensa uhalla, ja siksi viittaukset 1670- ja 1680-lukujen Englantiin joko puuttuvat teoksesta tai ne on esitetty mahdollisimman epäsuorasti. Lakonisesti Laslett huomauttaa, että monet vähemmän abstraktein käsittein puhuneet Locken aatetoverit löysivät itsensä mestauslavalta.

Tutkielma hallitusvallasta -teoksen suomentanut Mikko Yrjönsuuri ilmoittaa pyrkineensä tuottamaan mahdollisimman luettavaa tekstiä. Tässä Yrjönsuuri onnistuu varsin hyvin. Vanhan klassikkoteoksen suomennoksessa on väistämättä kyse kääntäjän tekemästä tulkinna, ja tällä on teoksen ymmärtämisen kannalta omat seurauksensa. Myönteistä on se, että äidinkielellä luettuna tekstistä nousee esiin sellaisia piirteitä, jotka alkukielistä laitosta lukiessa saattavat jäädä huomaamatta. Toisaalta suomentajan tekemistä tulkinnoista voi aina olla eri mieltä, ja siksi tässäkin on viisasta tarkastaa keskeiset kohdat alkukielisestä tekstistä. Esimerkiksi teoksen nimen ja alaotsikon kääntämisestä voisi varmasti saivarrella pitkäänkin, mutta on myönnettävä, että Locken termeille *Government* tai *Civil Government* ei tunnu löytyvän yksiselitteisen kattavia suomenkielisiä vastineita. Yrjönsuuren tekemässä ratkaisussa kuitenkin päästään (joskin hieman oikaisten) käsiksi siihen, mikä teoksessa on olennaista, eli poliittiseen valtaan. Kaiken kaikkiaan Yrjönsuuren suomennos on huolellista työtä, joka useimmiten kestää tiukankin vertailun alkutekstin kanssa. Ainoa suurempi ihmetyksen aihe on se, että suomennoksesta on jätetty pois kaikki tekstiä rytmittävät korostukset ja kursivoinnit.

Petri Koikkalainen